

افراط در کمیت عزاداری؛ آسیبی جدید برای جامعه مذهبی شیعه

تا چند سال پیش شاید مشکل عزاداری‌ها، بیشتر مربوط به افراط در کیفیت عزاداری بود، ولی هم‌اکنون افراط در کمیت عزاداری نیز معضلی جدید شده و مشکل را چند برابر کرده است.

تا چند سال پیش شاید مشکل عزاداری‌ها، بیشتر مربوط به افراط در کیفیت عزاداری بود، ولی هم‌اکنون افراط در کمیت عزاداری نیز معضلی جدید شده و مشکل را چند برابر کرده است.

به گزارش خبرنگار مهر، متن پیش رو یادداشتی است از حجت الاسلام مهدی مسائلی، نویسنده صاحب قلم حوزوی که از نظر می‌گذرد. «لعن‌های نامقدس»، «نهم ربیع؛ جهالت‌ها و خسارت‌ها»، «پیشوایان شیعه؛ پیشگامان وحدت» و «قمه زنی؛ سنت یا بدعت» از جمله آثار این نویسنده است.

سوق دادن عزاداری‌ها به سمت اعمال خشن و نامتعارف، همچون: قمه‌زنی، تیغ‌زنی، دویدن روی آتش و کارهای جدیدتری مثل دویدن روی خار و غلتیدن روی شیشه، رفتارهایی است که منشأ آن افراط در کیفیت عزاداری می‌باشد، ولی در سال‌های اخیر افراط در مناسبت‌های عزاداری و گسترش بی‌ضابطه آن، نیز به آسیبی دیگر برای عزاداری تبدیل شده است. البته این افراط گرایی نیز همچون افراط در کیفیت عزاداری، از آن جهت نگران‌کننده است که ترویج و گسترش آن تنها از سر احساسات مذهبی و به صورت عادی صورت نمی‌گیرد، بلکه افراد و جریان‌های مذهبی خاصی در تبلیغ و مدیریت آن فعال هستند.[1]

با این رویکرد بعضی از جریان‌های خاص در سال‌های اخیر «شورای سیاست گذاری مناسبت‌های مذهبی» به راه انداخته و مناسبت‌های جدیدی را برای عزاداری تعریف می‌کنند. نمونه آن‌که در میان شیعیان متداول بوده است که با پایان ماه صفر، عزاداری‌ها نیز به پایان می‌رسد. ولی در سال‌های اخیر شوراهای سیاست گذاری این جریان‌ها، اول تا هفتم ربیع‌الاول را به عنوان ایام محسنیه نام‌گذاری نموده و از مردم می‌خواهند تا عزاداری‌هایی با شکوه‌تر از عاشورا در این ایام برگزار کنند.[2] همچنین این جریان‌ها تلاش می‌کنند تا ایام عزاداری ائمه شیعه علیهم‌السلام از یک روز فراتر رفته و دهه‌هایی گوناگونی از عزاداری ائمه اطهار علیهم‌السلام همچون دهه باقریه، دهه صادقیه، دهه کاظمیه و... در شیعه به وجود آید.

از این گذشته اعلام عزای عمومی و برپایی عزاداری، تنها به سوگ و عزای ائمه علیهم‌السلام اختصاص نیافته و سالگرد وفات شخصیت‌های محترمی، همچون: حضرت ابوطالب، حضرت خدیجه، حضرت ام‌البنین، حضرت ام‌کلثوم و... (علیهم‌السلام) نیز به ایام سوگواری اضافه شده‌اند. همچنین تلاش می‌شود تا عزاداری فاطمیه نیز در سه دهه برگزار شده و عزاداری و مصیبت در میان دهه‌های اول و دوم نیز استمرار یابد. افزون بر اینها در مناسب‌های جدیدی، همچون تخریب بارگاه عسگریین نیز از مردم خواسته می‌شود تا یک هفته یا بیشتر عزاداری کنند. عاشورای شمسی نیز مقوله دیگری است که به تازگی به ایام عزاداری اضافه شده است.

جالب اینجاست که کیفیت عزاداری این مناسبت‌ها نیز نباید چیزی کمتر از عزاداری ایام محرم و عاشورا داشته باشد، از این رو در سال‌های اخیر کاروان‌های زنجیرزنی و عزاداری فراوانی برای شخصیت همچون حضرت ام‌کلثوم و یا سایر منسوبین به اهل‌بیت علیهم‌السلام در خیابان‌های بعضی شهرهای مذهبی به راه می‌افتد. البته برای ترغیب مردم به این عزاداری گاهی عنوان رحلت این بزرگواران تبدیل به شهادت می‌شود.

مشکل هنگامی وسعت پیدا می‌کند این جریان‌ها به صورت تحکمی و زورگویانه از عموم مردم می‌خواهند که همراه آنها را در برپایی عزاداری شده و با پوشیدن لباس سوگ، از هرگونه شادی در این ایام خودداری کنند. البته بیان این انتقادات ممکن است عده‌ای دچار سوتفاهم نموده و فکر کنند هدف از بیان این سخنان، مخالفت با تکریم و بزرگداشت شخصیت‌های دینی و مذهبی است، از این رو بیان این نکته را لازم می‌دانم که حقیر هرگز مخالف بزرگداشت و احترام به شخصیت‌های مذهبی و یا بزرگداشت مناسبت‌هایی، همچون سالگرد تخریب بقیع و بارگاه عسگریین علیهم‌السلام، نبوده و نیستم، ولی آیا واقعاً باید برای تمام چنین مناسبت‌هایی عزای عمومی اعلام کنیم؟! آیا تبیین عظمت شخصیت بزرگانی همچون حضرت ابوالطالب و خدیجه کبری- سلام الله علیهما- تنها از طریق اعلام عزای عمومی در ایام رحلت آنها و برپایی مجالس سوگواری ممکن است؟! آیا نمی‌توان با برپایی همایش‌ها و جلسات علمی و فرهنگی، به تبیین جایگاه و نقش آنها در اسلام پرداخت؟!

بی‌شک وظیفه شیعیان وظیفه برای موضوع عاشورا و شهادت امام حسین(ع) سوگواری است و عزای آن حضرت باید هر سال هرچه باشکوه‌تر برپا شود، ولی آیا این عزاداری را می‌توانیم بدون هیچ ضابطه‌ای به دیگر ایام و مناسبت‌ها نیز تعمیم دهیم؟ با این رویکرد نهایت و حدّ یَقِف مناسبت‌های عزاداری تا کجا خواهد بود؟! محققاً در هر ایام و زمانی از سال که فرض کنیم، به اهل بیت علیهم‌السلام رنجی رسیده و مصیبتی وارد شده است، آیا باید همه این مناسبت‌ها را عزا اعلام کنیم؟

به هرحال به نظر بنده امروز دو عامل، نقشی اساسی در دامن زدن به افراط در کیفیت و کمیت عزاداری دارند. یکی نگاه نادرست بعضی شیعیان به موضوع عزاداری است، این عده با نگاه استقلالی به آن فکر می‌کنند هدف و مقصود از عزاداری، تنها خود عزاداری بوده و عزاداری آخر خط است. از این رو به جای این‌که جایگاه معرفت و هدایت‌پذیری را در عزاداری ارتقا دهند و این گونه در ارتقای کیفیت واقعی آن بکوشند، به رشد سطحی و ظاهری و تنوع بخشیدن به آن می‌پردازند و کیفیت عزاداری را در پررنگ شدن این موضوعات می‌دانند. با این نگاه عزاداری هرچه خشن و فجیع‌تر باشد محتمل ثواب بیشتری دارد و هرچه ایام و گستره آن بیشتر باشد، شیعه نمایش بهتری دارد. با این رویکرد حتی کار بدان‌جا می‌رسد که تمام برنامه‌های عبادی، اجتماعی، سیاسی، اعتقادی و... و خلاصه همه امور زندگی بر مبنای عزاداری پایه‌گذاری شده و این افراد می‌پندارند که دنیا و هرآنچه خلق شده برای عزاداری است.

اما عامل دیگر نگاه ابزاری بعضی به عزاداری است. متأسفانه بعضی جریان‌های مذهبی با گسترش عزاداری در مناسبت‌های غیرمتعارف، تبلیغ خویش را جستجو می‌کنند و می‌خواهند مناسبت‌های مذهبی اختصاصی برای خویش به وجود آورند. به دیگر سخن این عده با گسترش ایام عزا و ماتم درصدد هستند نمایشی متمایز در بین مردم داشته باشند و همزمان با ایراد اتهام مخالفت با عزاداری، منتقدان را نیز از میدان به در کنند.

هرچه هست افراط در کمیت عزاداری اگر خطری بیش از افراط در کیفیت عزاداری نداشته باشد، تأثیری مشابه آن در ارائه چهره‌ای موهن از تشیع، و منحرف ساختن عزاداری‌ها از فلسفه و اهدافش دارد. از این رو باید در مقابل آن بیش از پیش حساس بود.

[1] بزرگداشت ایام محسنیه در بیت آیت الله العظمی شیرازی، «تاکید دفتر آیت الله العظمی روحانی بر بزرگداشت ایام محسنیه»، «ایام محسنیه در شبکه جهانی امام حسین علیه السلام»

[2] مثلاً در یکی از پیام‌هایی که در شبکه‌های اجتماعی دست به دست می‌شود این‌گونه مردم را ترغیب به برپایی ایام محسنیه می‌کنند: «ایام محسنیه، عظیم تر و تلخ تر و ناگوارتر از عاشورا: امام صادق علیه السلام، با سه تعبیر، ایام محسنیه را سخت تر و جانکاه تر از عاشورا معرفی می‌کنند: و لا کیوم محنتنا بکربلا و ان کان یوم السقیفه و احراق النار علی باب امیر المؤمنین و الحسن و الحسین و فاطمه و زینب و ام کلثوم فضا و قتل محسن بالرفسه اعظم و ادهی و امر لانه اصل یوم العذاب؛ و هیچ روزی مانند محنت ما در کربلا نیست اگر چه روز سقیفه و آتش به پا کردن بر در خانه امیر مومنین و حسن و حسین و فاطمه و زینب و ام کلثوم و فضا سلام الله علیهم و کشتن محسن سلام الله علیه با لگد، بالاتر و سخت تر و تلخ تر است چرا که اصل روز عذاب و سختی آن روز است. نوائب الدهور، ج ۳، ص ۱۵۷» و خوانندگان بدون بررسی منبع و محتوای روایت به عزاداری ایام محسنیه دعوت می‌شوند.